

Слободяник, Ю.Б. Перспективи розвитку інституту державного аудиту в Україні [Текст] / Ю.Б. Слободяник // Формування інформаційного потенціалу бухгалтерського обліку, контроль, аналіз та аудит в умовах глобальних економічних змін: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції (18-19 квітня 2013 р.). - Тернопіль: Крок, 2013. – С. 335-337.

Слободяник Юлія

к.е.н., доцент

ДВНЗ «Українська академія банківської справи

Національного банку України»

м. Суми

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

В умовах якісних перетворень економіки України, кардинальних змін механізмів державного управління, трансформації соціально-економічних функцій влади об'єктивно зростає значення і роль реорганізації чинної системи фінансового контролю і розробки наукових основ реформування її інституційних основ.

Виникнення контролю державних фінансів пов'язане, в першу чергу, з об'єктивним потребами суспільства (навіть нерозвинутого стародавнього) мати якомога більш повну і достовірну оцінку тих подій, що відбуваються в різних сферах його життя – економічній, політичній, соціальній тощо, а також якості державного управління. З плином часу, зі змінами форм державного устрою ці потреби не зникають. Поява суспільств, де превалює приватна форма власності, нічого не змінила в цьому сенсі. Доки існують держави, доти буде існувати потреба громадськості контролювати діяльність владних органів.

Оцінку ефективності діяльності урядів з управління довіреними на їх піклування суспільними фондами (насамперед, державним бюджетом),

власністю та інтелектуальними ресурсами в усіх розвинутих країнах сьогодні здійснюють вищі органи державного аудиту.

Інститут державного аудиту в сучасному світі отримав широке визнання. Ще у 1953 році була створена Міжнародна організація вищих органів аудиту (International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI)), що сьогодні налічує вже 195 країн, серед яких 191 має повне і 4 – асоційоване членство [1]. INTOSAI – неурядова організація, згідно зі статутом, що був прийнятий у 1992 році, вона є самостійною, незалежною і неполітичною організацією, що має за мету забезпечення обміну ідеями і досвідом між вищими органами аудиту різних держав світу.

У сучасній практиці побудови систем контролю державних фінансів в різних країнах не даремно перевага надається саме державному аудиту. Останній виконує як регулятивні, так і конструктивні функції, допомагаючи державі і суспільству проводити ефективні інституціональні зміни і обирати перспективні напрями розвитку. У всіх важливих сферах діяльності держави, таких як забезпечення прав громадян, безпека, працевлаштування, соціальний захист, охорона здоров'я, захист сім'ї, наука, мистецтво, культура, економіка і фінанси, створення інфраструктур, мають оцінюватись економічна і фінансова ефективність. Поряд з цим, аналізуються економічність, рентабельність і правомочність дій органів виконавчої влади, ефективність їх діяльності.

Більшість розвинутих країн світу мають систему контролю державних фінансів, що складається з внутрішнього (урядового) контролю і зовнішнього (парламентського) аудиту. Цілі внутрішнього і зовнішнього контролю принципово різняться, що впливає на його організацію, методикку проведення і результати. Так, наприклад, внутрішній фінансовий контроль спрямований на забезпечення самоконтролю органів виконавчої влади – перевірку законності, цільового та ефективного використання бюджетних ресурсів. Зовнішній аудит забезпечує контроль суспільства за станом державного управління, відповідає принципам незалежності та об'єктивності, тому не може бути підпорядкований

органам виконавчої влади, що безпосередньо здійснюють управління суспільними ресурсами.

Інститут державного аудиту є відносно новим для України, як і для інших країн пострадянського простору. Новою для нашого сприйняття стала система суспільних цінностей, основою якої є концептуальна ідея про необхідність практичної участі виборців (громадян – платників податків) в управлінні державним бюджетом, власністю, інтелектуальними та іншими національними ресурсами. Укорінення цієї ідеї у свідомості громадян пов'язане зі змінами у світогляді, в уявленнях про принципи взаємовідносин особи, суспільства і держави. Проте у багатьох країнах з давніми традиціями демократії, лібералізму, громадянського суспільства зовнішній аудит є обов'язковим елементом суспільного управління фінансами. Належне функціонування системи державного аудиту дозволяє завчасно виявляти відхилення від прийнятих стандартів законності, ефективності, результативності й економічності управління суспільними ресурсами. В результаті функціонування системи державного аудиту суспільство отримує важливу інформацію про якість роботи держави, що безпосередньо впливає на рівень суспільної підтримки чинної влади. Отже, стан системи державного аудиту в країні є індикатором ступеню демократичності, відкритості й ефективності органів влади.

У сфері зовнішнього аудиту діяльності органів влади з управління суспільними ресурсами замість усталеного у світовій практиці терміну «аудит» в Україні нерідко вживається термін «контроль». Це призводить до появи проблеми розуміння принципової різниці між системою контролю держави і системою контролю за державою.

Термін «аудит», крім того, що має зовсім інше походження, в порівнянні з терміном «контроль» звучить менш імперативно. Так, на думку Степашина С., застосування і розуміння терміну «контроль» тісно пов'язане з уявленням про ієрархію відносин – підпорядкованість об'єкта контролю контролюючому органу, що має більші повноваження і володіє засобами владного примусу [2].

Водночас термін «аудит» у людській свідомості пов'язаний з поняттям незалежності, доброзичливості, відкритості, добровільної підзвітності тощо. Державний контроль є інструментом держави, за допомогою якого органи влади управляють суспільними фінансами. На відміну від державного контролю, державний аудит – інструмент суспільства, за допомогою якого воно бере участь в управлінні суспільними ресурсами.

Підміна понять контролю і аудиту в сфері державних фінансів відбувається дуже часто, що чітко простежується при аналізі відповідних вітчизняних законодавчих і нормативних актів, прийнятих в останнє десятиріччя. На нашу думку, таке «вільне» використання зазначених понять не дозволяє зрозуміти принципові відмінності між контролем, що здійснюється державою (так званим самоконтролем держави), і контролем суспільства за діяльністю держави. І це не гра слів, а абсолютно різні уявлення про місце і роль інститутів державного контролю і державного аудиту в системі відносин суспільства і держави.

Відсутність ґрунтовних теоретичних розробок і практичного досвіду застосування державного аудиту в Україні відкривають широке поле для міждисциплінарних досліджень. Тому проблеми державного аудиту сьогодні розглядаються представниками різних наук – бухгалтерами, фінансистами, економістами, правознавцями, державознавцями, соціологами та ін.

Перспективи подальшого розвитку державного аудиту в Україні бачимо в розмежуванні відповідного кола проблем державного аудиту як суспільного інституту (сукупності норм, правил і відносин), як виду професійної діяльності та як процесу здійснення незалежної оцінки і винесення об'єктивного висновку.

Вважаємо, що функціонування інституту державного аудиту в Україні дозволить підвищити відкритість і відповідальність управління людськими, природними, фінансовими та іншими ресурсами в умовах глобальних економічних змін, забезпечить побудову нового типу суспільства – суспільства знань.

Список використаних джерел

1. <http://www.intosai.org/about-us.html>.
2. Степашин С. В. Конституционный аудит [Текст] / С. В. Степашин. – М. : Наука, 2006. – 816 с. – (Экономика и социология знания). – ISBN 5-02-035135-0 (в пер.).